List 46. **NOVICE** Tečaj XXIV.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrtleta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 14. novembra 1866.

Gospodarske stvari.

Vinarstvo.

(Dalje in konec.)

Kaj se godí, kadar vino vrè?

Lavoisier je bil prvi, ki je konec 18. stoletja način vinovrenja razložil. Neumrli ta ustanovitelj sedanje kemije je že o tistem času vinorejcem očital pogreške, ko so se jih vkrivičili po napačnem narejanji vina; on je ustanovil podlago umnega vinskega narejanja, ktera še dandanašnji veljá na Rajnu in večidel po Francozkem.

Sladkor (cuker) je tista tvarina, ktera se takrat, kadar nastopi vinsko vrenje in se vino dela, v vinski cvet in ogelno-kislino razkroji. Lavoisier je dokazal, da raztopljeni sladkor ravno toliko vaga, kolikor iz njega narejena ogelnokislina in pa vinski cvet, tako, da se iz 100 funtov grozdnega sladkorja (v popolnoma suhem stanu) po vinovrenji čez 51 funtov samega vinskega cveta in čez 48 funtov ogelno-kisline napravi.

Razkrojevanje sladkorja v vinski cvet in ogelnokislino, to je, vinsko vrenje, ki je samo po sebi prav prosta dogodba in se napravlja po tvarini; al kako dela ta moč na sladkor, to je neizrečeno težko razjasniti. In lahko se reče, da tega popolnoma do današnjega dné še ni nihče razodel. Sam čist sladkor v sami čisti vodi nikdar ne vrè; dobro napravljeni likêr (sladko in dišečo žganjico) moremo brez vse skrbí dolgo časa na toplem kraji imeti, in vendar nam ne bo vrel. Ako mu pa pridenemo tiste snove, ki jo „kvas“ imenujemo, se bo sladkor v kratkem razkrojil in likêr bo začel vreti.

K vinskemu vrenju ste, razun vode in dostojne toplote dve rečí ali snovi potrebni, ena, ktera se zastran tega, da ima dušca (Stickstoff) v sebi, od sladkorja bistveno loči in to je že omenjeni kvas; druga za vrenje neogibno potrebna stvar pa je sladkor ali taka tvarina, ki je v svoji kemijski sestavi ali druzih lastnostih sladkorju enaka, tako na priliko dekstrin ali štirka. Dve tvarini (kvas in sladkor) se nahajate v soku slehernega sadja, največ pa ga je po primeri v grozdnem soku. Tej okoliščini se tudi pripisuje, da začnó sleherni sadni soki pri ugodni toploti (15 do 25 stopinj gorkote) vreti.

Snove vrenja (sladkor kakor tudi kvas) se v vodi raztopé ali razkrojijo. Če bi hotli sadni sok (na pr. grozdni mošt) skoz najgosteji precidilni papir še tolikrat precejati, vselej bo po precejanji dobljena čista tekočina pod ugodnimi okoliščinami vendar-le vrela. Ta lastnost sadnih sokov je bila že po slavnem francozkem kemikarji Thenardu potrjena. Da začne mošt vreti, se vidi kmalu iz kalnosti (motnosti) mošta ali tekočine; naravnost potem, ko mošt moten postane, se začneta ogelno-kislina in vinski cvet razvijati. Da vrela tekočina motna postane, to napravi kvas. To se dá po povekšavniku tudi videti; ogelnokislina se namreč začne v tekočini gibati in se gori in doli po mehurčekih ogelnokisline premikuje; to se po znanem prijetnem duhu vinskega cveta razodeva.

Če le nekoliko kapelj mošta denemo med dve tanki stekleni ploši, ju ob kraji s papirjem in gumijem zakapamo, da izhlapenje zavarjemo, pa jih od časa do časa z drobnogledom (mikroskopom) ogledujemo, brž bomo vrenje videli: Koj ko se mošt skalí, vidimo veliko veliko majhnih in podolgastih drobcev, deloma posamno, deloma v skupinah po tekočini plavati.

Ti drobci, kterih premernik meri komaj $^1/_{800}$ milimetrov, pa zmerom veči prihajajo in rastejo tako, da se večkrat že v malo urah (včasi pa še le v nekih dnevih) v male belobarvane kroglice spremené, ki se kvasne kroglice imenujejo. Če pa denemo po Mičerlihovih skušnjah eno posamno kvasno kroglico med dve stekleni plošici, ki morate pa ob krajih zaklejeni biti, kmalu bomo videli, da se kroglica na eni strani napnè, in se tako rekoč napravi neka oteklina, ktera čedalje veča prihaja, in je velikosti poprejšnje kroglice enaka, se od nje loči in stojí kakor posamna kroglica. Da se ta kroglica napravi, potrebuje v godni priliki kakih 6 ur. Ravno tako se bodo ta nova kroglica in vse druge na novo osnovane in poprejšnje stare kroglice zopet in še večkrat pomnožile, in sicer tako, da se jih v 3 dnéh iz edine kvasne kroglice pri dobrih okoliščinah 30 in še več napraviti more.

Poprej sem nalašč rekel, da se na novo napravljena krogla tako rekoč od poprejšnjih loči, to se pravi, ločitev se od znotraj popolnoma zgodí, nova kroglica je pa nekako samosvojna stvar, od starih popolnoma ločena in vendar je od zunaj druga z drugo zvezana. Navadno se novo osnovane kroglice okoli stare kroglice ali babice zberejo in napravijo nekako vejičaste podobe.

Kvas je navadno že v 4 dneh dodelan; četrti dan se ne napravljajo nobene kvasne kroglice več. Vzrok, da se kvas tako počasi plodi in množí, je pa ta, da izvirna tekočina (grozdni ali sadni mošt itd.) nima nikoli toliko proteïnovih (redilnih) delov v sebi, da bi jih bilo dovelj, več kakor 3—4 dnevno kvasno pomnoženje dopustiti. Če je pa proteïnov delež v kvas spreobrnjen, mora tudi drožna zvez nehati, ker nima več potrebne osnove.

Gospodarske skušnje.

* Vrednost krompirja. — V Badnu delajo že več časa skušnje, da bi natanko izvedeli, ali ima debel ali drobán krompir za živinsko krmo več vrednosti. Skušali so debel, srednji in droben krompir; najdrob-

nejši je bil kakor oreh debel, srednji kakor srednja jajca, debeli pa kakor srednje debela jabelka. Debeli je imel v sebi štirke nekoliko čez 17 odstotkov, suhe mase pa nekoliko čez 24 odstotkov, cent je bil po takem 1 gold. vreden, — srednji je imel štirke čez 15 odstotkov in suhe mase čez 22; cent tega krompirja je bil tedaj 54 krajc. vreden; drobni je imel čez 14 odstotkov štirke, 22 odstotkov suhe mase; vreden je bil 53 krajc. — Iz tega se vidi, da krompir vsake sorte je toliko manj vreden, kolikor drobneji je.

* Mazilo za razpokana kopita. — Profesor Artus to-le priporoča: Vzemi 8 lotov zrezane hrastove skorje, vlij na-njo poldrugi funt vode, pa kuhaj tako dolgo, da le pol funta vode ostane; potem precedi kuhovino. To kuhano hrastovo vodo vlij potem v široko in globoko ponvo in prideni pol funta olupljene in v drobne koščeke razrezane čebule, pa kuhaj pol ure; potem prideni še 1 funt sala, in tako dolgo kuhaj, da salo več ne škrofí (to je, dokler niso iz sala vsi vodeni deli izpuhteli). Po vsem tem vso to zmes še enkrat skozi prt precedi, in kar ostane, dobro ižmi (sprešaj). To mazilo se zjutraj in zvečer s šopkom (pemzeljnom) namaže na razpokano kopito.

Natoroznanske stvarí.

Čuti nas mamijo.

Po Rossmässlerji sestavil J. Tušek.

(Dalje.)

Kakor je bilo že rečeno, nam vid najbolj laže. Veselimo se bleščečih zvezd na nebu, kdo nam pa zagotoviti more, da ni morebiti že pred tisoč leti mnogo teh svetlih teles ugasnilo? Občudujemo lepoto solnčnega zahoda, pa kadar vidimo solnce zahajati, takrat je ono v resnici že davno za hrib se skrilo.

Pri tej stvari ostanimo malo delj časa, kakor je bilo rečeno, mislimo si, da nam čuti tudi to kažejo, kar je res, ali da govorimo posebej o vidu, da je vse res tako, kakor vidimo, da je stvar tam, kjer jo vidimo in da je ravno takrat, kadar jo vidimo. Gledé prvih dveh rečí je bilo že povedano, da mnogo stvarí, na priliko zvezde, niso tam, kjer jih vidimo, da to, kar vidimo, ni tako v naturi, kakor vidimo, ampak drugače, da v naturi ni svetlobe, barv, ampak da so le eterovi valovi. Gledé tretje rečí bomo koj spoznali, da prav za prav se nič na svetu takrat ne godí, kadar mi vidimo, ampak da je vse že poprej minulo, preden naše okó za to zvé.

Ako hočemo z očmí izvedeti za kako stvar, mora ona poslance poslati v naše okó, da mu o njej pripovedajo. Ti poslanci so svetli žarki. Se vé, da oni tako hitro tekajo, kakor skorej nobena druga stvar, saj pridejo v eni sekundi 41.000 milj daleč. Pa naj je tek še tako hiter, žarek vendar le potrebuje nekoliko časa, da pride do našega očesa. Res je, da je pri majhnih daljavah na površji naše zemlje ta razloček tako neznaten, da moremo reči: Vse prikazni na vrhu zemlje zagledamo skorej ravno takrat, kadar se dogodijo. Ni pa temu tako, ako obrnemo očí v neizmerni prostor proti kaki zvezdi.

Tù je razloček včasi že tako velik, da takrat, kadar naše okó po poslancih žarkih za kaj izvé, že tega zdavnej ni več.

Prilastimo si v mislih lastnost, da v vsako še tako veliko daljavo ravno tako dobro vidimo, kakor 100 korakov daleč, zraven pa še, da zamoremo na vsako zvezdo priti, in od tam na zemljo gledati. Videli bomo iz vsake zvezde kaj druzega na zemlji, nikoli pa tega, ne, kar se ravno godí, ampak vselej nekaj, kar se je že zgodilo. — 15. sušca leta 44. pred Kristusovim rojstvom, ob desetih zjutraj zabodli so v Rimu Julija Cesarja in s tem se je začel nov čas za rimsko državo. Če bi pa bili mi takrat iz zvezde 61. v „labudu“ gledali na zemljo, bili bi videli, kako je Cesar deset let poprej v zimi od leta 54 na 53 premagal puntarske Galijane in se pripravljal, da gré drugikrat čez Rajno. — Na letošnje novo leto je govoril francozki cesar Napoleon III. v Parizu svoj govor, kakor ima navado. Če bi pa bili mi takrat gledali iz zvezde X. v „liri“ na Pariz doli, videli bi bili francozko ljudovlado leta 1852, o kteri se je malo kteremu sanjalo, kaj da jim bo prinesel prihodnji dan, 2. gruden. Če bi pa bili gledali takrat iz zvezde „Alcyone“ na zemljo, videli bi bili, kako so kristjani v križanskih vojskah izgubili zadnjo trdnjavo Ptolomais, ki so jo imeli še v Palestini (1291); iz kake zvezde v „rimski cesti“ pa videli bi bili asirske države pod vladarjem Ninom, in Izraeljce, ki gredó v Egipt (okoli 2020 let pred Kristusovim rojstvom).

Na kratko rečeno, če bi se izpolnila želja naša, da bi mogli od zvezde do zvezde letati in tak čuden vid zadobiti, gledali bi na zemlji celo njeno povestnico, vse po vrsti, kakor se je godilo, če bi od najdalje na bliže in bliže zvezde skakali.

Ravno tako tudi narobe. Zvezde, ki jo vidimo nad nami, morebiti v tem trenutku ni več; ker taka, kakor jo zdaj vidimo, bila je pred delj časom.

Omame, kterim smo po čutih podvrženi, so dvojne: neogibne in ogibne. Prve (neogibne) so take, ki ostanejo, če še tako bistrimo svoje spoznanje, — če smo še tako dobro prepričani, da stvar ni taka, kakor nam jo kaže čut, — če smo še tako dobro razvili gospodstvo uma in volje čez čisto telesne nagone. Ogibnih pa se ali popolnoma ali deloma moremo osloboditi, če duhá prav izobrazimo. Prve so za nas veče važnosti, ker nam kažejo, da moremo duhá sicer osloboditi od zaslepljenja čutov, da moremo omamo za to spoznati, kar je, da pa nikdar čuta ne moremo laganja odvaditi. Čut sam na sebi nas vedno vodi v zmotnjave, kterih sam odpraviti ni v stanu.

Neogibne omame so pa dalje tudi take, kterim je podvržen človek, če ima tudi zdravo teló, in take, ki jih samo nekako nezdrav človek doživí.

Ako gledamo v kako prav svetlo stvar, postavimo, v solnce, pa se potem proč obrnemo in očí zatisnemo, ni še gledanja konec, ampak dolgo še vidimo pred očmí podobo solnca, ki menjuje barve tako, da se sveti poredoma v vseh 6 mavričinih barvah. Vidimo tedaj pri zatisnjenih očéh svetlobo in barve. Tej omami je podvržen vsak človek; ona je tedaj neogibna. Ako gledamo kako podobo, pozneje pa čez dolgo časa se je zopet opomnimo, da nam stopi živo pred očí, vidimo v tej naslednji sliki (Nachbild) mnogokrat posameznosti, kterih poprej še zapazili nismo, ko smo podobo ogledovali. Da, more se dogoditi, da smo kdaj kaj videli, pa se vendar v nas ni obudila zavednost tega, in da nam pozneje kakor kaka prikazen na enkrat stopi pred očí „naslednja slika“, ktere izvirna podoba nam ni znana.

Pa to ni samo pri vidu, temuč pri vsacem čutu. Ako smo se delj časa v tèmi ali z zatisnjenimi očmí vozili in če voz hipoma ostane, zdi se nam, kakor da bi se vedno še vozili. Kdor je dolgo časa nosil kaj na hrbtu, temu se še potlej delj časa dozdeva, da nosi breme, ki ga je pa v resnici že pred več dnevi odložil.

K tem neogibnim omamam prištevamo dalje tiste, ki izvirajo iz krivo sestavljenih čutil, kakor, na priliko to, da vse stvarí vidimo perspektivno. Sèm spada tudi tako imenovano „solnčenje“ ali sijanje (Irradiacija),

namreč: da se bela stvar na črnem polji veča vidi kakor ravno tako velika črna stvar na belem polji. Naše gospé vedó dobro, da se mora, ktera je suha, v belo ali saj bolj sivo obleko oblačiti, da se močneja vidi, in da se vsaka debela ženska v črni obleki bolj tenka vidi kakor v beli. Od tod izvira tudi omama, da mislimo, da imajo zvezde nepomičnice nekako velikost, med tem, ko nam jih najbolji daljnogledi vedno še kažejo kot nemerive male svitle pičice. Naše okó ni pravilno zakrivljeno, ampak od zgorej na vdol bolj, kakor od desne na levo, zato se nam najpravilnije narisani kvadrat vedno vidi kakor da je podolgast, tako imenovani pravi kot.

Sem spada tudi prikazen, da se nam mesec veči vidi, ako stojí nizko, kakor če plava visoko na nebu. Tù nam ne pomaga nič, da pogledamo skoz kratko cev nizko stoječi mesec, in se tako prepričamo, da ni veči kakor sicer, če je visoko nad nami. Ko smo cev od očí vzeli, je omama sopet tù: sopet je mesec veči. Najučenejši zvezdoslovec, kterega račun in merjenje učita, da je mesec vedno enako velik, ga vendar ravno tako, kakor nevedni kmet, povečanega vidi, kadar izhaja ali zahaja. Vsak človek vidi svet perspektivno, tudi najbolji zemljemerec, čeravno ta bolj kot vsak drug vé, da so razmere druge, kakor mu jih okó kaže. V vseh teh slučajih smo sužnji lažnjivega čuta.

To veljá tudi od vseh tistih čutnih omam, ki izvirajo iz bolehnosti čutništva, in ktere imenujemo utvore (hallucinacije). Tako bolan človek se malokdaj dá prepričati, da ni tega, kar vidi, sliši, voha, čuti; ker on navadno tako živo vidi, sliši itd., da bo poprej pripisoval vsakovrstne slabe namere ljudém, ki ga obdajajo, kakor da bi jim verjel, da mu čuti lažejo. To je krivo, da se pri tacih ljudéh, kterih čutnice (nervi) so razdražene, pri zamaknjenih in sanjarskih ljudéh, obrodí prepričanje, da so videli strahove, duhove; te prikazni so, ki nas silijo, da rečemo tistemu, ki pravi: „Ne verujem na strahove, dokler jih ne vidim“, da že veruje na-nje, če trka na pričo svojih čutov, od kterih more le pričakovati, da ga nalažejo. Moral bi on reči: „ne verujem na-nje, tudi ne, če bi je videl“, in še bolje: „to, kar mi moj čut kaže, ne more duh biti, ker ta kot duh se prikazati ne more, ker nima telesa, in če bi se tudi prikazal, saj nimamo organa telesnega za to, da bi ga zapaziti mogli.“ Videti ga ne moremo, ker moremo le videti v prostoru razširjene stvari, ne pa tedaj duhov. (Kon. prih.)

Državno-pravne stvari.

Nektere opazke o zgodovinskem pravu.

Zgodovinsko ali historično pravo dan danes zvonec nosi. Na vsaki strani političnih časnikov zadeneš na to besedo; v vseh ustih je; mnogi jo na krivo obračajo, malo kteri jo razumejo. Ako kteremu narodu obeta zgodovinsko pravo veče pravice, kakor jih vživa dan danes, nanaša se na to staro „pravdo“, češ: to je bilo že naše, naj bode zopet naše; take pravice — pravijo — ne zastarajo, če tudi jih je zob časa zgrudil.

Naj tedaj nekoliko razjasnimo to reč; sestavek „Reforme“ pa naj nam narekva to razjasnilo.

Pod zgodovinskim ali historičnim pravom sploh se navadno razume le en kos občnega historičnega prava: historično državno pravo. To pravo obsega vsa tista pravila, ktera uravnavajo državno ustavo in ki so na ustavni poti moč zadobile. Vsak oktroà od zgorej, kakor vsaka prekucija od spodej preseka zgodovinsko pravo. Kako težko je tedaj odločiti, kaj je zgodovinsko pravo „sedanjosti“, to je jasno samo po sebi. Zgodovina vsake državne skupne kaže nam po zgodovini resnico, da „kjer sila gospoduje, tam se pravica umikuje“ (Macht geht vor Recht) in vzlasti zgodovinskemu pravu narodov je večidel žalostna péla.

Več ali manj so vse ustave evropejskih držav nezgodovinske. Poglejmo le na Francozko, Italijansko, Španjsko in Nemško. Francozki narod je od ustave (charte) Ludovika XVI., čegar veljava se iz ozira historičnega prava še dá zagovarjati, menjal ustave, kakor rokovice. V Italii centralizacija in enost uničuje delo tisočletja. Španjska se od leta 1812. neprenehoma guga med despotizmom (samosilstvom) in svobodo, in težko je reči, ali je vladar ali narod bolj nečimeren o tem, da lomi ustavo danes, ki jo je včeraj priznal. Na Nemškem je starodavna pravila države strla mogočna roka Napoleona I., starodavne stanovske deželne ustave pa so razrušili v prevzetnosti svoji veči kralji in mali kraljiči. Dunajski vladarski zbor (kongres) je posamnim nemškim deželam oktroval ustave.

Nobena država, ktera že prav dolgo obstojí, in le maloktere dežele se morajo ponašati s tem, da bi se jim zgodovinsko pravo ne bilo bistveno pretrgalo. Angležka ustava, če tudi so njena glavna pravila vkoreninjena v življenji in zgodovini angležkega naroda, je vendar večkrat prelomljena bila in celó predrugačena. Pod Kromwellom vidimo na nepostavni podlagi sklicane in sestavljene državne zbore (parlamente) in po imenu ljudovladno (republikansko) ustavo. In še rodovina, ktera dan danes sedí na prestolu angležkem, vsedla se je na prestol, ko je bilo prav očitno pretrgano zgodovinsko pravo in je postavna (legitimna) rodovina Stuartov bila s prestola pahnjena. Švedija vživa skor neprenehano državno pravo, pretrgala jo je pa vendar takrat, ko je silovito s prestola pahnila rodovino Wasovo.

Le zedinjene države amerikanske, Belgija in Švajca so države, ki so do danes ohranile svojo ustavo celo. Ali pa ni podlaga tem državam tudi prelom poprejšnjega prava? Ali niso vstale silovitemu prelomu prava po revolucii?

V Avstrii so zeló zamotane ustavne razmere. Tù, kjer so nekdaj svobodni narodi v skupno zvezo stopili, je vsak teh narodov svojo zgodovinsko državno pravo dolgo časa ohranil. To kaže zgodovina habsburške monarhije. Avstrija se ni zidala na podlagi dobitve z orožjem, ampak na podlagi svobodnih pogodeb. Zato tudi ni mogla teh dežel stopiti z jedrom državnim. Tudi nekdaj ni nadvladala ideja, da najviše državne oblasti se morajo strniti v ednoto. Še le cesar Jožef II. je pričel delo asimilacije — s kakošnim vspehom pa, to je znano. Od tistihmal je začela nadvladati ideja centralizacije — znano je pa tudi, s kakimi neugodnimi nasledki.

Zgodovinsko pravo, da se more s kako veljavo sponašati, ne sme biti le zgodovinsk spomin, ampak biti mora živo v narodu. Če pa so stoletja pretekla od onega prava, in če so se nove razmere utrdile, živí pravo le v spominu nekterih učenjakov in je zginilo iz spomina narodovega, tedaj je sklicevanje na zgodovinsko pravo prazna stvar, in to tem več, čem teže je zvezati pretrgano nit.

Tako pisatelj v „Reform-i“, kteri v tem sestavku mnogo resničnega pripoveduje, konečno pa le vodo na ogerski mlin napeljuje: zgodovinsko pravo prisvojuje le ogerski kroni, če tudi so to pravo Magjari zapravili 1848. leta (pisatelj je pozabil, kaj je gori pisal, kako se preseka historično pravo), in tají pravo česke krone, nikdar oskrunjeno.

Po vsem tem, ker so si toliko navskriž-misli o zgodovinskem pravu: enemu na ljubo, drugemu na kvar: naj bi bil tedaj konec tej pravdi v tem, da obveljá najstareje zgodovinsko pravo: narodno

pravo! Narod ni oslovska koža (pergament), na kteri so zapisane pravice starodavne pa po novih premembah časa zvenéle, — narod je živ, kakor je nekdaj bil; vsakemu tedaj naj se dá, kar mu gré, pa bo mir; nobeden ne bo suženj druzemu, vsi si bojo ravnopravni bratje!

Ozir po svetu.

Rastlina, ktera mrzlico ali zimico nareja.

Dr. J. H. Salisbury iz Cleveland-a, Ohio, naznanja v amerikanskem časniku „Journal of Medical Sciences", da mrzlico nareja neka mikroskopična rastlina, ktera se nahaja v tacih krajih, kjer se je stoječa, gnjileča voda ravnokar posušila. Plodni prah (sporen) te male rastlinice raznaša mokra ponočna mègla; človek jo po sopenji v-se dobí in mrzličen je. To je že zdavnej zdravnikom znano, da v močirnih krajih je največ mrzlice in da posebno ponoči se mrzlica rada dobí; al krivili so le neko miasmo, ktera kvari zrak. Omenjeni zdravnik pa svoje mnenje, da le vsopeni prah one rastline dela mrzlico, podpíra s to skušnjo, da več trug tiste zemlje, v kteri je mrzlična rastlina bila, so prenesli v take kraje, kjer še nikdar nikoli ni mrzlice bilo, in — v 2 do 3 tednih so imeli mrzlico ondi! — Je li vse to gotovo ali ne, tega ne vemo; zanimivo je, in utegne zdravnikom navod biti k daljnemu preiskovanju.

Zmes.

* Kaj rekó homeopatikarji k temu? — V Wittslein-ovi „Vierteljahresschrift" se bere to-le: V Magdeburgu so v neki hiši otroci po naključbi staknili domačo homeopatično apoteko in vsa zdravila od konca do kraja pojedli. Oče v velikem strahu, da ne bi pojednežem škodovale „kuglice", teče brž k zdravniku in mu pové, kakošna nesreča se je zgodila. Zdravnik ga potolaži, češ, da ne bo nobene škode. In res ni bilo nobenemu nič. Enaka dogodba se je pripetila nedavno v Wisbech-u na Angležkem. Tù sta dva otroka homeopatične kuglice iz 20 steklenic snedla — brez vse škode. Vredništvo „In. Blatt" tem dogodbam, ktere kažejo, da so homeopatične „kuglice" čisto prazna stvar, dostavlja to-le: Homeopatikarji se ločijo med staroverce in razkolnike: uni tanjšajo zdravila milijonkrat, ti-le sto- ali tudi desetkrat. Če tedaj kuglic homeopatikarja-staroverca požreš na cente, nič ti ne bo délo; kuglice homeopatikarja razkolnika pa že utegnejo nevarne biti, ako pojéš celo apoteko.

Slovensko slovstvo.

* *Palček.* Koledar za leto 1867. Dal A. Praprotnik. V Ljubljani. Natisnil in založil J. R. Milic.

Zopet je drobni „Palček" stopil na beli dan, ki razun navadne pratike prerokuje vreme, — pripoveduje, koliko je Slovanov na svetu in kako se jim je godilo, tolmači voščila pa dodaja še „mali kruhek" v kratkih pesmicah, — vse to na pol pôle, tako, da „Palčeka" res brez nadlege seboj nosiš v žepu, kteremu je namenjen in za kterega je res prav pripraven.

* *Koledarček za navadno leto 1867.* Na svetlo dal M. Vilhar — se zove drugi „Palček", ki je prišel na dan. Navadni pratiki je pridjal izdatelj torbico svojih pesem, nekoliko novih, nekoliko pa tudi tacih, ki so že znane po zanimivih napevih.

* *Poštena deklica.* Šaloigra v enem delu. Spisal in založil Miroslav Vilhar.

Igrica igrá v Lipavi (Vipavi); dva oženjena možá, eden (Kikelj), ki zavija slovenski jezik po laškem, drugi (Kokelj), ki ga zavija po „kranjski šprahi", se silita pošteni šivarici, ki „trideset pomladi hodeva že po svojih petah", ktera pa že ima vdovca na limanicah, ki ga čez 3 tedne tudi res za možá dobí. Čitalnici vipavski, ajdovski ali tržaški utegne zavoljo lokalizmov „Poštena deklica" najprimerniša biti.

Svèt zastran slovenskih gledišćinih iger

čitalnicam v prevdarek.

Gotovo je, da čitalnice naše niso več zadovoljne s samim petjem; igre gledišćine so posebna slast čitalničnim „besedam." Da pa čitalnice imajo iger na zbiro, treba, da jih natisnjenih več pride na svetlo.

Al težava je z izdajanjem, ker pisatelj in izdatelj še toliko nimata gotovosti, da se jima saj stroški natisa in vezka povrnejo. Stroški drobnih knjižic sicer niso veliki, vendar se jih bojí marsikdo, in tudi založnika ne dobí lahko.

Da bi se tedaj lahko ti stroški polajšali pisateljem in izdateljem in bi se tako čedalje več iger spravilo na svetlo, ali bi ne bilo dobro in tudi pravično, da bi vsaka čitalnica, ktera kako natisnjeno igro na svojem odru predstavlja, izdatelju plačala tantiêmo (delež), kakor je to tudi navada pri javnih gledišćih, ktera predstavljajo tako imenovane „v rokopisu natisnjene igre". Ta tantiêma naj bi za igro znašala 5 gold. Vsaka čitalnica gotovo zmore malo plačilce, izdatelju pa bi bilo vendar v pripomoč, in to bi osrčilo slovenske pisatelje za spisovanje slovenskih iger. Po takem bi bile čitalnice posrednje pospešiteljice slovenskega slovstva.

Prevdarite slavne čitalnice ta nasvèt, in oglasite se o njem!

Kdaj začne izhajati slovensko-nemški slovár?

Tako so vprašale zadnje „Novice". Ker dobro vem, da se ta reč zdí jako važna vsemu izobraženemu slovenstvu, — in po pravici — uljudno prosim, slavni g. vrednik! da moj odgovor blagovoljno natisnete v svojem časniku.

Kdaj naj pride slovensko-nemški slovar na svitlo, o tem ne sodijo vsi enako. Nekteri — mej njimi tudi „Novice", kakor so nam same povedale — želé, da se natisne, kolikor je najhitreje mogoče; drugi, mej kterimi je mnogo izobraženih mož, izvrstnih jezikoznancev, sodijo drugače, da bi se namreč tako važno delo nikakor ne prihitelo. K tem se druži, kar se bode pozneje videlo iz njegovega pisma, tudi slavni slovanski Grimm, kakor ga imenuje Schleicher, naš resnični prvák, g. dr. Miklošič; k tem se druži, kakor je nedavno sam poročil v Ljubljano, učeni g. Caf, ki se vedno še zdaj trudi in muči z vestnim, skrbnim nabíranjem slovenskih besed, ter misli, da se pred štirimi leti slovár ne sme ni tiskati začeti; naposled se druži k njim tudi mož mnogoletne delavnosti, Nestor mej slovenskimi jezikoslovci, čestiti g. Zalokar, ki vedno in vedno priporoča, naj se pazno in premišljeno dela, da v slovar ne zaleze kaka jezikoslovna koderčija.

Na ravnost moram povedati, da jaz, ki me je doletéla čast, ktero vém čislati, da bi namreč s svojimi slabimi močmí v celoto zvezal, kolikor morem, kritično razvéjal in razložil, kar so do zdaj za slovensko-nemški slovár nabrali g. dr. Miklošič, g. Zalokar, g. Caf in drugi, tudi glasujem z možmí sodečimi, naj se to delo ne zvrhováti v naglici, ker izkušam, kako je težavno; kajti naj se nikar ne pozabi, da slovár mora deti vsako, tudi najmanjšo besedico na rešeto, in da je beséd na tisoče in tisoče. Te misli se moram tem bolj držati, ker

znam, kakošno gradivo sem za tako važno delo v roke dobil, in ker vem, kaj bi imel narediti, in kaj bi tudi rad naredil iz nabranega zaklada.

Gradivo je obilo ter velike hvale vredno, in slava trudu zaslužnih mož, ki so se toliko let mučili, besede znašáje iz knjig in iz narodovih ust; ali vendar naj se mi dovoli opomneti, da izmej vseh dobljenih zbirek nij nobena taka, niti vse vkup, celó po mojem trudu skoro celega leta, še zdaj niso take — zakaj ni biti ne mogó, ne, to bode pozneje povedano, — da bi se iz njih kar na nagloma zvršil ter na svitlo dal slovár, kakoršen bi v sebi hranil vsaj večino jezikovega bogastva in poleg tega tudi količkaj ustrezal potrebam zdanjega časa, ter se le od daleč približeval stopinji, na kterej dan denes vidimo jezikoslovno znanost.

Gosp. dr. Miklošič v pismu, s kterim visokočestitemu stolnemu dekanu, g. dr. Ivanu Zl. Pogačarju za slovár pošilja svojo zbirko, sam o svojem delu pravi: „kar se tiče moje zbirke, prosim, če se bode rabila, da se blagovoljno teh-le vodíl držíte: 1) hotel sem zaklad slovenskega jezika popolnoma zbrati, in zato sem v zbirko vzel tudi štajerske in ogerske take besede, ktere do zdaj pri nas niso še književale; 2) kritičnega pretresa (sichtung) manjka še povsod. Zbirko sem bil začel, hoteč iz nje kdaj narediti slovar: druga dela so me skoraj odvrnila od tega početja. Zbirali so mi učenci, kterim sem zaznamoval knjige, iz kterih naj bi prepisovali, naročivši, da izpišejo vse, torej dobro in slabo blago; 3) moja zbirka tedaj popolnoma potrebuje kritične presodbe (durchforschung), in ne bi hotel jaz biti kriv, da tudi v slovensko-nemški slovár, kteri pride na svitlo ob slavnej radodarnosti razsvečênega cerkvenega poglavarja, vleze tisto napačno ravnanje, ktero kazí več slovenskih slovarjev, zlasti slovár U. Jarnika, da so za vsakdanje in znanstvene potrebe popolnoma nerabni, namreč tako ravnanje, po kterem se v slovár ne devajo samo v narodovih ustih res kje živeče ali v slovstvu novič skovane besede, ampak tudi take, ktere se narejajo po kacem pravem ali napačnem pravilu. Ta napaka se tem teže uméje, ker pač nij jezika, v kterem bi slovarji bili zarad nje toliko na škodi, kolikor naši. Iz poroda moje zbirke, visokočestiti gospod! lehko vidite, da niti ona nikakor nij prazna besed, narejenih po tacem kopitu (schablone); navadno imajo pred seboj +. Prosim torej, da se kaj zelo pazi ter vse presodi. Pa tega paznega ravnanja vam bode, visokočestiti gospod! gotovo treba tudi pri drugih zbirkah.“ — Gosp. dr. Miklošič, kterega prosimo, naj bi se mu ne zdelo napak, da se je brez njegove posebne privolitve natisnilo to jako važno, Slovencem zlasti o tej priliki podučno pismo, sam svojo zbirko odkrito sodi, priporočaje, da je treba premišljeno delati in tehtati, a ne vihraje kopíčiti, zato da bi slovar ne bil znanstvu in narodu na kvaro. Ali take preiskave povsod, in posebno pri nas, ki za trdno mislimo, da je besede kovati še laže, nego „raka“ sklanjati, jemljó toliko časa, da ne veruje nihče, kdor nij izkusil.

Gosp. Cafova zbirka je gotovo jako jako bogata, zeló vestna ter posebne vrednosti zarad obilice štajerskih, ogerskoslovenskih in rezijanskih besed; toda kakor sem zvedel o slovenske Matice zadnjem občnem zboru, g. Caf, ki za naše delo zdaj še enkrat preiskuje in obira vse prejšnje slovenske slovarje, uže od začetka 1850. leta več nij mogel znašati besed iz slovstvenih knjig, ker en sam človek ne more ob enem vsemu kaj; slovensko slovstvo je pa v tem času najbolj narastlo, jezik za pisanje o raznovrstnih rečéh še le ustvarilo in olikalo, njegove meje razširilo, ter ga močno obogatilo z besedami — res da z dobrimi in slabimi — da torej mimo te pomenljive dôbe našega dušnega preroda slovár nikakor ne more, nikakor ne sme molčé iti svojim potem, kajti ni Miklošičeva zbirka ne seza v novejše čase, morda še menj daleč nego Cafova. Koliko je torej dela samo z „Novicami“ in z „Glasnikom“ zadnjih desetih let!

Gosp. Zalokar iz slovstvenih knjig — razen naravoslovskih rečí — nij zajemal, ampak le iz živih ust in slovarjev je pobiral besede, a nabral jih je cele skladalnice.

Nobena teh zbirek — zunaj malih rečí v g. Cafovem delu — niti iz naših prvih pisateljev: iz Trubarja, Dalmatina, Kastelca itd. itd., niti iz bukev poznejše dôbe nima citatov, ampak le besede; še menj so porabljene iznajdbe novejšega znanstva, kakoršno se nam kaže v Šafařikovih, Schleicherjevih in posebno Miklošičevih staroslovenskih spisih, — a Miklošičevih samih je skoro za malo knjižnico. Koliko je treba zopet tukaj dela in časa, kterega nekaj vzame uže sam debéli slovarjev posel; kajti g. dr. Miklošič je svojo zbirko naložil v štiri velike, dolge knjige, g. Zalokar je pisal na desno polovico navadnega papirja, a g. Caf na same listke.

Tako gradivo je za to važno delo prišlo slovarjevemu vredniku v roke. Kdor tej reči vé glas, ta umeje, da je to še le samo kamenje, a da ni tega nij zadosti, in da je še vse brez vezajočega apna, brez otesanih brun, brez toliko in toliko drugih rečí, ktere so živa potreba tacemu poslopju, kakoršno bi moral nam na slavo, zanamcem na korist biti slovensko-nemški slovár.

(Dalje prihodnjič.)

Jesenska.

Tožnost se mi v prsi sili,
K' zrem vas ljube cvetke vé!
Ko jesen in mraz nemili
Žuga, da poginete.

Ljubi gozdič zarumenel,
Velo listje v prek letí;
Malo pred je še zelenel,
Kmalu zdajci gôl stojí.

Kar pomladi oživelo,
Kar polet' razcvelo je,
Vse — za smrt je dozorelo;
Zato je tožno mi srce!

Da spomin to uzrokuje,
Ki nam žuga tud' pogin,
Res je! al veselje snuje
Blažje pomladi spomin!

F. Meden.

Ozir v pretekle čase.

Sedemletna vojska s Prusi.

(Dalje.)

Proti poli osmim se dan zazorí in Prusi si naglo opomorejo. Raztrgane trume se združijo, bežeče nazaj prihité in Miroslav je v stanu, boj krepko ponoviti. Tako srčno je napad pričel, da cesarske udari, Hohkirhen zopet dobí in stresenega Davna zajema. Pa vse te dobičke mu Lavdon zopet vzame, ker ga iz vasí zopet zapodí in v prejšnje zmotnjave pripravi. Ta velitelj je bil edini cesarski vojščak, da se je s kraljem v vsakem obziru skusiti smel. Z Davnom vred je znal zmagovati, pa vedel je tudi zmago v prid obračati, kar je Davn slabo razumel. Prusom je on prve tope pobral, ko niso popred že sto let nobenega zgubili. Vzlasti njegova umnost je Prago, samo njegova srčnost Holomuc rešila in pri vsaki priložnosti so se njegove vednosti bolj razodele. Veljaki so mu bili hudo zavidni, nihče pa bolj kot vojskovodja sam. Že je slavo Davnovo razumnost Lavdonova temnila in nevošljivec

je menil, da bo njegova čast nehala pri ptuji časti. Kar ga le more, ga draži, pa Lavdon molčí in — kar je edino znamenje pravih, vélikih mož — odločbo prihodnosti, osveto zgodovini prepustí. Zgodba sodi in ga stavi med najsrčniše in blagodušniše vojščake onega stoletja.

Ob devetih zjutraj je boj odločen. Pri pomanjkanji strelil — zgubil je 140 topov — je kralju nemogoče, da bi bil borišče obdržal in nove napade prestal. Tedaj se je vzdignil in z zgubo 9000 mrtvih pobegnil. Davn sedí brez dela; ko se pa vendar pozno v jeseni vzdigne in Draždane obleže, ne opravi nič in se vrne čez hribe na Česko.

Zanikernost tega veljaka zavaruje kralja na zapadno-južnih deželah, da se v začetku leta 1759. več sèm ne obrne. Vrgel se je rajši nad Ruse in Švede. Ti so hotli zopet prijeti; ko se pa Prusi pokažejo, vse v nemar pusté in do Balta bežé. Krajina Meklanbor, ki je sovražno ravnala, se je o tej priložnosti obiskala in s hudo davščino obložila. Druge trume na Poljsko planejo in Rusom žitnice pokvarijo. Tudi na Česko, Turingiško in Francozko Prusi vihrajo in ne odjenjajo, predno si obilnega plena ne pridobé.

Pa to so le majhni napredki, ki nič ne izdajo; marveč je ravno to leto kralju najbolj nesrečno. Rus Zoltikov gré s 60.000 možmí čez meje in proti Oderi stopa. Dve armadi mu sicer nasproti stojite, pa nobena še 8000 možakov ne šteje. Rusi pobijejo eno pri Palcigu, drugo pri Citih-avu in se na Oderi utrdijo in celó Frankobrod vzamejo. Konec tem zmagam storiti, se vzdigne Miroslav s celo armado in sklene za trdno uničiti Ruse. Pa tudi Lavdon se je skoz Šlezijo zmuzal in je potem, ko se je z Zoltikovom zedinil, goro Špilberg posedel. Al vkljub močí sovražnikovi zagrabi kralj Ruse pri Kunersdorf-u in ena najsrditejih bitev se vname.

Zoltikov je svojo vojsko na višavah in gričih postavil, pa vmes so bili plazi in dolci, ki so ležaje raztrgali, tako da je bilo več krajev slabo zavarovanih. Ta okoliščina je Prusom napad zlajšala in zmago če ne gotovo, saj zelo mogočo storila. Tudi je bil močen oddelek poslan, da Rusom za hrbet pride in pobeg steží, med tem ko jih je imela druga armada spredaj zajeti. Miroslav meni v kratkem delo končati, in poln zaupanja tabor naskoči. Res zmede silni napad Ruse tako, da se umikati začnó. Že je kralj 70 topov dobil, kar se tudi zad za rusovsko vojsko Prusi pokažejo. Pa v tem važnem trenutku, ko se bitva že h koncu nagiba, plane Lavdon s Špilberga in dere mahoma na levo in desno. Ruse prebrihta ta močen napad, da se obrnejo in Prusom vnovič po robi postavijo. Ti ne dostojé skupnega navala, ampak se po celi planjavi v beg zadrvé. „V malo urah bom zmagal“ — je kralj malo pred svoji ženi pisal; — „beži in reši se“ — ji pa dve uri potem sporočí. Lavdon je Ruse naganjal, naj Miroslava podijo in pokončajo, pa kisle obraze je dobil. Za malo se zdi Zoltikovu, da so ga Avstrijani nevarnosti rešili in Pruse zmagali, in se tedaj le ganiti neče. Lavdon je toraj sam zasedel in še 1800 vragov zajel. On večidel je Prusom pobral tabor in 180 topov razun unih 70 ruskih. Vrh tega je zgubil Miroslav še 22.000 mrtvih in ranjenih.

Ker Rusi ne primejo, ostane sicer Berolin sovražnikov prost in kraljici ni treba Špandava zapustiti. Pa v Saksonii trpé Prusi novo zgubo in zastonj si tamkaj Miroslav sam prizadeva. Že pomladi so to deželo na severji Nemci, na jugu Davnove vojske napadle. Šmetav brani srčno utrjene Draždane, pa k podaji ga lakota prisili. Tako so tudi drugi kraji ob Zali, Elstri in Labi zgubljeni; celó pri Torgavi se Prusi komaj držé. Bili so potem pri Vilsdorfu in Majsnu pobiti in iz Grosenhajna in Kamenca gnani in se še le na meji trdno postavijo. Zdaj pride Miroslav sam, ki se z Enrikom združi in Nemce silovito odžene. Hotel je potem Davna v Draždane zagnati in ga tukaj zajeti, pa naklep mu spodletí. Davn je ta pot delaven in pazen ter misel kraljevo ugane. Pruska vojska ga okoli in okoli obstopa, pa razcep porabi on v njeno lastno pogubo. Pri Maksnu stojí 15.000 vojakov, pri Majsnu 6000 in tako na več krajih od Pirne do Vurcna. Davn napade oddelek pri Maksnu, ga pobije in 11.000 mož poloví. Taka se godí tudi unemu pri Majsnu in na več drugih krajih. V kratkem zgubí Miroslav 25.000 vojakov in previdi, da se namen ne dá dovršiti. Zatoraj armado zopet zedini, se z Brunšvigi združi in na gornjo Saksonsko v zimski tabor podá.

Na francozkem borišču je Brolio premagal Ferdinanda pri Bergnu in z veliko zgubo pregnal. Kontades posede gornjo Hesko in doljnji Hanover. Druge trume pa nad Halberstat padejo. Povsod Francozi premagujejo in le umniših vodjev jim manjka, združeno armado uničiti in se pogub Klermona zopet polastiti. Tako pa dobí Ferdinand priložnost, se pomnožiti, na Vezri ustaviti se in Kontadesa pri Mindnu nabiti. Ta slavna zmaga združencev premení srečo popolnoma. Namesti zedimbe in novega napada na Ferdinanda se Francozi prestrašijo in raztresejo. Tedaj je združenci pri Gofeldu in na Tavnu premagajo, iz Heskega spokajo in v Gisen zapodé. Le en sam oddelek se hoče srčnišega skazati in Fuldo braniti; ko pa sovražnik pride, steče tudi on — al prepozno. Princ iz Brunšviga ga vjame, in gré potem, ko tudi Fuldo vdobí, na Saksonsko kralju na pomoč. (Dal. prih.)

Dopisi.

Od Save 10. nov. ⊕ Kakor Vam na zapadu od Sotle, tako se tudi nam približuje važen čas. Pri Vas imate skoro skleniti prvo dôbo šest zakonodavnih deželnih zborov, tako, da po tem morete v novih volitvah skusiti, na koliko se je narod slovenski zavedel do samostojnosti v narodnem smislu. Ravno tako bo na Hrvaškem menda sedaj poslednjikrat, da se poslanci sedanji pozovejo, ker, dovršivši po vladinem napotku volilni red, bo dvorna naša kancelarija, kakor pravijo, razpustila sabor ter nove izbore naredila, da se menda tudi poskusi, ali ne bi se dobil sabor, ki ne bi bil preveč trdovraten za samostojno trojedno kraljevino. Radovedni smo vendar, ali bo vlada kraljevinski odbor zopet napotila v Pešt, da se Hrvaška porazumi z Magjari; dozdeva se mi vendar, da tega ne bo iz razloga, ki sem ga ravno izrekel zastran novih izborov. — Predmet, kteri nas južne Slovane z ozirom na sabor jako zanima, je nam tudi naša akademija in sedaj še k temu pristopa vseučilišče. Dvorna kancelarija ni mogla v petih letih do kraja dognati akademije; viši še sedaj, da ni živa ni mrtva; tako bi lahko bil malum omen, ako bi kdo kaj držal do prazne vere. Radovedni smo, ali bo nova kancelarija bolje skrbela za te naše zadeve, kakor preslavni pesnik Čengić Age? Pa kaj bode sè vseučiliščem, ako sodimo po polževi poti akademijinega poroda? Vemo, da se neka gospôda pri nas zeló trudi, da pravniki ne ostanejo v Zagrebu in da ne hodijo v Beč ali v Prago po diplome, ampak da se v lepi Pešti učé spoštovati magjarski jezik; tudi to vemo, da nikjer zoprnik ne podpira vspeha svojih protivnikov; zato nas hudo kolje radovednost, ali bomo skoro dospeli do zavoda, ki nam ga je krepko začel zidati prevzvišeni naš biškup Strossmajer. Dvorna naša kance-

larija od leta 1861. do letos ni mogla izpeljati tega, da bi se na juridiški naši akademii dodalo četrto leto, tako, da bi slušalci v štirih letih redoma môgli vse dovršiti, kar sedaj le površno preletajo ali pa celo izpuščajo; ali bomo v sedanjih okolnostih lože prišli do tega? Ko bi jaz bil hrvaški poslanec, predložil bi v saboru, naj iz denarjev, kar jih je do sedaj podpisanih za vseučilišče, brž napravi toliko potrebno četrto leto za pravnike, in naj se še nekaj odloči za najpotrebnejše knjige juridičkega obsežka. Toda drugi bodo bolje znali, kar je o tem na korist narodu. — Sedaj pa nekaj druzega. Čitali smo v „Novicah," da ima odbor „Matice slov." v Ljubljani 15. dne t. m. sejo. Predlagam mu nasvet: naj izdaja Matica letnik ali kakor bi se kol zvala knjiga, ktera bi se natisnila, kadar koli bi, recimo za 5 ali 6 pôl, bilo materijala nabranega; pisalcem naj bi se plačalo za trud razmerno na pr. 12 gold. za pôlo prevoda, 20 gld. pa za izvirne sestavke. — To je moja želja zastran Matice, ktera o vsem ostalem deluje in ravná, da je radost gledati plodove njene. (Kon. prih.)

Iz Trsta 8. nov. × Že več dni je nekako vrelo med tukajšnjimi delavci, fakini, zidarji itd., kajti domači brez zaslužka so pisano gledali furlanske in druge laške zidarje, fakine in druge delavce, ki delo in zaslužek imajo. Danes pa je celó hud vihar nastal, ker se je domačim fakinom pridružilo več sto kmetov iz okolice tržaške, da združeni pokažejo nevoljo zoper tujce Lahe; po vsem mestu so se razdelili in zabavljali furlanskim fakinom, nektere so iz magacinov od dela zapodili, na ulice pritirali, jih otepli, nektere celó v morje vrgli. Policija je stopila krepko na noge, da bi zabranila razpor in pretep, zato je zaprla nektere, pa še le ko so vojaki na pomoć prišli policijem, se je pomirila silovitost. Mnogi trgovci, da odvrnejo še huje razprtje, so že danes slovó dali furlanskim fakinom in domače v delo vzeli; drugi so danes svoje magacine celó zaprli, ker so se bali velicih homatij. — Naj nihče ne misli, da je morebiti narodnost kriva te silovitosti; v fakinih naših ni národne zavesti; le zaslužka manjka in kruha delavcem, in to pomanjkanje, kakor drugod, utegne po zimi še huje biti. Zato smo enacih razprtij že v prejšnjih časih doživeli marsikrat. — Ali iz zgolj radovednosti ali srčne nagnjenosti je nad 4000 Tržačanov vrelo k slovesnosti v Benedke, da vidijo, kako je italijanski kralj v posest vzel nekdanjo „kraljico morjá." — Laški časnik „Diavoletto" (Hudiček) bode vprihodnje dnevnik vladin. Ali bo laški „Hudiček" branil pravice slovenskega naroda, tega ne verjame nikdo. Vederemo! — Naš „Ljudomil" prestane 10. dne t. m. Z „Ilirskim Primorjanom" sta se že na zadnje hudo skregala.

Iz Št. Jurja pri Šmarji 8. novembra. *(Kaj neki iz Št. Jurja, ker še nikoli nisem od tukaj nobenega dopisa bral?*)* V zadnjem listu „Novic" je iz okolice ljubljanske neki dopísnik svetu na znanje dal srenjsko volitev iz Št. Jurja in jo tako „namalal", da se vsacemu človeku zares čudna zdi, kdor ne vé, kako in kaj. — Torej naj povem, kaj je vzrok tej neredni volitvi. Ne mlačnost ali nemarljivost soseščanov, ampak nekaj druzega. Volilcev je res, kakor dopisovalec pravi, 157 v drugi, in 53 v prvi razred spadajočih, in res je iz druzega razreda samo eden prišel volit, iz prvega pa štirje; al zakaj tako malo?! Čujte! Kakor je drugod pri kmetih navada, da ob nedeljah, kadar ljudjé k službi božji pridejo, srenjski služabnik očitno kako gosposkino povelje naznani, tako je tudi pri nas v Št. Jurji v nedeljo, to je, 23. septembra naznanil, da bode volitev srenjskih odbornikov v četrtek, to je, 27. septembra. Precej drugi dan v pondeljek 24. sept. pa je huda nesreča Ponovce zadela (največe vasí v srenji) — pogorelo je 17 gospodarjev, in kar so môgli dobri ljudje oteti, so iz vasi izlekli, da jim ni nemila osoda še tisto malo vzela. Še tisti dan, to je, v pondeljek zvečer ob 9. uri, ko sem ravno v Ponovi vasi bil, se pripelje srenjski služabnik iz Ljubljane in mi pravi: „Prosim, povejte županu, da ne bo v četrtek volitve, kakor sem včeraj klical, ker nimajo gosp. kreiskommissär ta dan časa, ampak precej jutri, to je, 25. sept. ob 9. uri bodo že gospod iz Ljubljane prišli, in so me zdaj poslali, da naj to povem. Mislim si brž, kaj bo pa to? Še tisto noč sem sam Ponovcem povedal to premembo in jim priporočal, naj gredó k volitvi; al reveži potrtega srca se drugi dan niso za volitev zmenili, ampak vsak je le skrbel, da je svojo živinico in druge po požaru ostale reči še dobil. Drugo jutro k županu prisedši mu brž povem, kaj mi je srenjski služabnik naročil; on pa mi reče: „Ko bi bil tič, bi do 9. ure ne mogel obletati vseh 12 vasí in ljudem naznaniti tega." In zares mu je bilo to nemogoče. Tedaj gre k volitvi, mislé, da jo bodo prestavili. Prišli so bili tudi gosp. fajmošter in še trije drugi, in ker je gosp. komisar rekel, da teh pet lahko nadomestuje celo srenjo, ker za odbornike sposobne ljudí dobro poznajo, — si izvolijo 12 odbornikov in 6 namestnikov, (pa ne 5 odbornikov in 2 namestnika); tedaj leti izvoljeni odborniki vendar ne morejo reči, da so enoglasno izvoljeni bili, kajti izmed petih volilcev lahko eden ali dva nasprotujeta; tedaj so le po večini glasov izvoljeni bili, kakor pri vsakej volitvi, ne pa enoglasno. 14 dni potem je izvoljenih 12 odbornikov dobilo vabila, naj pridejo v Ljubljano, in tukaj so še le volili med seboj župana in dva svetovalca. Tedaj vprašam: kdo je te zmešane volitve kriv? ali mlačnost soseščanov? ali nemarljivost za soseskini blagor? Nikakor ne! Naj bi bila vradnija ob priložnem času naznanje dala, kdaj bode volitev, ne pa zmedla dneva o tako važnih srenjskih zadevah, gotovo bi bilo dovelj volilcev prišlo. Ako bi se bila tudi drugod tako zgodila, gotovo bi ta volitev ne bila, kakor dopisnik pravi, „edina na svetu!"

Iz Metlike. A. — Obletnica ustanovljenja naše čitalnice je bila, kolikor mogoče, slovesno obhajana. V govoru je g. R. K. opomnil imenitnosti dneva, kazal na težave in ovire, ktere je čitalnica prestati imela, ter je zato klical k edinosti, ktera tudi male rečí ojači. V petje sta bila naprošena prva dva gospoda učitelja iz Črnomlja, sta tudi za trdno priti obljubila; poslali smo jima voz, da se dopeljeta, pa — kdo bi bil mislil! — zvečer pride hlapec s praznim vozom nazaj, in pravi, da od učiteljev eden danes ni pripravljen za petje, druzega pa nikjer ni. Vsak lahko previdi zadrego čitalnice v zadnjem hipu, vendar vkljub vsemu temu se je petje dobro dovršilo, zapomnili pa smo si, da tacih „mož beseda" v prihodnje ne bomo več prosili; kmalu bomo imeli svoje pevce. Igri „Servus petelinček" in „Slovenija oživljena" ste bile gladko in dobro igrani; vso hvalo zaslužijo dijaki L. G., A. Š. in R. K., ki so se posebno o poslednji igri izvrstno obnašali. Bog jih ohrani; saj bodo čvrsti stebri svoji domovini! — O tej priložnosti je tudi odbor enoglasno sklenil prevzvišenega vladika J. J. Strossmayer-a izvoliti častnega uda naše čitalnice. Milostno so slavni škof sprejeli naš dopis, in nam tako odpisali:

„Naj iskrenije se zahvaljujem, što me je narodna čitaonica v Metliki svojim počastnim članom imenovati izvolila. Bog dao, da slavenska u obće i napose slovjenska stvar napreduje, i Njega moliti imamo, da nam žrtve, po viernimi sinovi na oltar domovine postavljeni,

*) Radi vzamemo to razjasnjenje v „Novice", da se vé vzrok tako nenavadno malega udeležtva ponovške volitve, ki ga dopisnik ni vedel; zato je vprašal: kaj neki jej je krivo bilo. Vred.

naj obiljnije blagoslovi. Ovim takojer dostavljam 100 for. avst. vred. na svrhe i nužde gore hvaljene čitaonice."

Slava prevzvišenemu Gospodu! Mi pa si v posebno čast štejemo, da smemo moža, čigar ime po širocem svetu slovi, prištevati častnim udom čitalnice naše.

Iz Idrije 10. nov. — Naznanjam Vam danes veselo novico, da tudi naše mesto je stopilo v vrsto tistih mest, ki želijo imeti národno čitalnico. Pravila so že šla v Ljubljano, da jih potrdi sl. deželna vlada. Odboru za osnovo čitalinice predseduje prečastiti dekan g. Kovačič. Oglasilo se je začasno blizo 40 udov. Fajmošter spodnje Idrije, vrli rodoljub gosp. Fr. Močnik daroval je kot ustanovnik prihodnji čitalnici 50 gld.

Iz Cerknice 10. novembra. a. „Novice" so že zdavno svetu povedale, kaki narodni korenjaki so Mnišovci, in še le pred nekimi tédni smo čitali tudi v „Slovencu" o domoljubju Begenjčanov in domorodnem duhu, kteri sploh po Mnišii vlada. Nov dokaz žive zavesti národne, posebno ondašnjega župana g. Hren-a je dopis, ki ga je on te dni zastran domačega jezika c. k. okrajni gosposki planinski poslal, in ki nam je po naključbi pred oči prišel; — glasí se tako-le:

„Slavno c. k. okrajno poglavarstvo! Ker je poglavarstvo mnišavske županije sklenilo, v vseh svojih opravkih in v svojem vradovanji se posluževati domačega jezika, tedaj se obrne podpisani župan na slavno okrajno poglavarstvo s prošnjo: naj nam za naprej ukaze, razsodbe itd. v domačem, slovenskem jeziku pošiljati blagovoli, in to toliko bolj, ker to ravnopravnost tirja in ker je nemški jezik vsem našim občincem ptuj in z malimi izjemkami tudi popolnoma nerazumljiv."

Tako je pravo, da c. k. gosposke izvejo, kaj je ne samo pravična zahteva, temuč tudi odločna želja županij. Željni smo izvedeti, kako bode sl. okrajna oblastnija to vlogo rešila, in na koliko bode to pravično zahtevo spolnovala. Kadar o tem kaj izvemo, vam bomo sporočili. — Zdravi!

Iz Kranjskega. *(Volitve novih županov na dalje.)* Za župane so izvoljeni: v novomeškem okraji: v Novem mestu Tousaint vitez Fihtenau; v Mirni peči France Rus, posestnik; v Prečni Jožef Nagel, posestnik in mlinar v Bršljinu; pri sv. Petru France Rifel, posestnik in mlinar v Lošnici; pri Beli cerkvi France Košak, posestnik in mlinar v Družinski vasi; v Brusnicah France Hafner, posestnik in oskrbnik gracarskega turna; v Šent Mihelu in Stopičah Franc Langer pl. Podgoro, grajščak in deželni poslanec v Pogančah; v Toplicah Anton Strniša, posestnik in strojar; v Polanici Janez Pečavar, posestnik; v Črmošnicah Janez Stangel, posestnik v Srednji vasi.

V Zatiškem okraji: v Bukovici Anton Rojec iz Zaboršta; v Dednem dolu Mihael Nadrah iz Starega trga; v Dobu Jožef Goljuf iz Rudečega kala; v Dragi Jožef Jakos; v Gorenji vasi Jožef Nadrah iz Mrzlega polja; v Vélikem gabru Nace Hribar; v Véliki loki Jakob Babnik; v Križni vasi Anton Jaklič; v Leskovcu Jožef Volk; v Lučah Jožef Mehle; v Muljavi Jožef Zajec; na Krki Jožef Godec iz Oselce; v Podborštu Janez Bregar iz Sela; v Polici Jakob Strubelj iz Pec; v Hudem g. Benjamin vitez Födransperg; v Prapročah Jožef Rajer; v Stojanskem vrhu Marko Strmec iz Gumnišča; v Zagorici Matija Kastelec iz Pristavice; v Slivnici Anton Kastelec iz Zagraca; v Radohi vasi Jožef Bregar; v Tomenici Janez Janežič iz Čagoš; v Češnjici France Stepec iz Visokega kala; v Véliki peči Anton Petan; v Šent Vidu Andrej Turek; v Višnji gori France Movrink.

Iz Ljubljane. — V pondeljek je začetek deželnega zbora in to poslednjega prve 6letne dôbe. Časniki pišejo, da bojo poslednji ti zbori celó kratki. Deželni odbor bode prinesel v zbor, kar mu je bilo naročeno v poslednjem zboru; kaj bode vlada zboru predložila, to ni še znano. Gosp. baron Codelli ne bode temu zboru več predsedoval, ker se je zavoljo bolehnosti odpovedal deželnemu glavarstvu. Gosp. cesarski namestnik baron Bach se je pretekli teden podal na Dunaj.

— Po dopisu c. k. deželnega predsedstva do mestnega župana je vsled odpisa gosp. državnega ministra od 5. dne t. m. Njih c. k. Veličanstvo po najvišem sklepu od 25. rožnika t. l. od mestnega zbora podano mu pismo verne udanosti radostno sprejelo. Tadanje vojskine homatije so bile krive, da mestnemu zboru ni že pred naznanjena bila ta resolucija Njih Veličanstva.

— Iz 20. lista „Novic" od 16. maja t. l. je našim čitateljem znano, da je vis. c. k. državno ministerstvo 20. marca našemu visokočast. knezožkof. konzistoriju v prevdarek poslalo vprašanje: ali ne bi bil pravi pomoček zastran učenja slovenskega jezika v ljudskih in glavnih šolah iskati v predlogu, kterega je dotični odbor letošnjega deželnega zbora priporočal deželnemu zboru? Naznanjajoči ta ukaz smo izrekli nado, da bode naš prečast. konzistori ministerstvu nasvetoval prav ta predlog. In glejte! nismo se zmotili, kajti počil je po mestu glas, da je prečast. konzistori 7. novembra t. l. z veliko večino glasov popolnoma odobril ta predlog. Slava mu in srčna zahvala v imenu vseh, ki želijo ljudskim šolam bolji napredek. Da ta sklep ni storjen na vrat na nos, ampak po zrelem prevdarjanji in resnem premišljevanji, to nam bode potrdil vsak, kdor vé, da se je ta stvar plela celih pet mesecev. Iz tega sklepa pa tudi gospodje dekani lahko razvidijo, da so s svojo prošnjo zoper znano „okrožnico," zadeli pravo struno, kajti njihova peticija se je menda tudi pridjala temu prevažnemu konzistor. predlogu.

— Hranilnica ljubljanska snuje nova pravila in nov poslovnik; tudi misli zeló povikšati plačo svojim uradnikom. V dosedanjih občnih zborih se je, kakor slišimo, v novi osnovi pravíl sèm ter tjè kaj premenilo, vendar nismo slišali, da bi se bila toliko premenila, da spomenica (Denkschrift), ki jo je zastran polajšanja posojíl na kmetije lani kmetijska družba v popolnem seglasji z gosp. A. Maličem, ki je bil v odseku za omenjeno spomenico, izročila sl. hranilnici, bi po sedanji osnovi upanja imela ugodne rešitve. Ako kdo trdi, da spomenica zahteva posojíla čisto le „na obraz" (Personalkredit), ta ni bral spomenice, ktera dobro vé, da se hranilnica ne more in tudi ne sme podajati v nevarnost očitne zgube, ker hranuje ptuji denar. Al velika dobrotnica bi bila deželi, ako bi, če tudi s kakim večim trudom, polajšala zadrege poštenim in dobrim kmetom ali obrtnikom, ki pomoči dandanes še bolj potrebujejo, kakor pretekla leta. Tudi tega ne trdimo, da se nameni omenjene „spomenice" dajo na vrat na nos (über Hals und Kopf) izpeljati, ker na deželi bi se morali še drugi faktorji najti, ki bi na-se vzeli opravilstvo in odgovornost hranilničnih poddružnic. Ali se bojo taki domoljubi našli, ktere je volja prevzeti to opravilo in odgovornost, in kterim bi hranilnica proti menjicam, kakor nekterim Ljubljančanom, môgla zaupljivo izposoditi denarja, to je, se vé, da še nerešeno vprašanje. Al vredno na blagor hirajočemu kmetijstvu in obrtnijstvu je, da se saj ta reč resno prevdari in iz dežele pozvé, predno se simpliciter „ad acta" položí. To je misel „Novic", ktere, če tudi niso v nikakoršni zvezi s sestavkom v 255. listu „Laib. Zeitg.", si pa vendar tudi za svojo dolžnost spoznajo, da ravno zdaj, ko gré za premembo pravíl, obrnejo pozornost hranilnice na „spo-

menico" kmetijske družbe, da ne bojo pravila taka, po kterih bi se potem reklo „non possumus"! „Novice" dobro vedó, da hranilnica je samostojno društvo, ki ima pravico ravnati po svojih mislih, vendar kakor nobena vlada in nobena družba ali korporacija se ne more postaviti na pravilo „noli me tangere", menimo, da gospodje, ki imajo krmilo hranilnice v svojih rokah, ne bojo se mislili „infallibel" in da tudi oni priznavajo veljavo stare prislovice naše: več očí več vidi." Tedaj: videant consules, ne quid"....

— *(Iz seje društva zdravniškega 8. dne t. m.)* Dr. Tancer, učitelj zdravništva za zobé v Gradcu, ki pa je ravno zdaj v obilnih opravkih v Ljubljani, je mnogo zanimivega razložil iz zdravništva zób in o umetnosti, kako naj se zobje iz čeljust jemljejo (ne pa deró), kako naj se zobje zakápajo itd., pokazal je poleg druzega orodja tudi orodje, s kterim se zobna čutnica potegne iz zoba, namestu da se zamorí itd. — Prof. Valenta je govoril o operacii, po kteri je z orodjem „eskrasêr" imenovanim, iz maternice srečno potegnil polipa. Temu govoru je dr. Fux, ki je bil pri tej operacij pričujoč, dodal nekoliko praktičnih opomb. — Dr. Schiffer je povedal iz svojih skušinj, kako se je neki jajčnjakov mehur sam po sebi ozdravil.

— S „Kreuzerblatt" nemškim ali slovenskim ne bode v Ljubljani nič. Ker „Laib. Zeitg." vladi ne prizadeva stroškov, tedaj ostane.

— V našo višo realko se je letos vpisalo 240 učencev; lani jih je bilo 258 vpisanih.

— Vrli domoljub in posebno marljivi sadjerejec gosp. Andrej Mulej, fajmošter želimljiški, je 7. dne u. m. prišedši v Ljubljano, kamor je rad zahajal, po mrtudu nagle smrti tukaj umrl. Bodi mu zemljica lahka!

— Roparji so začeli pridrzni prihajati, tako, da iz odprtih ulic ponoči lomijo vrata v štacune, unidan v Dominikovo denarno, te dni v Rudholzerjevo urarsko štacuno, pa k sreči brez velike škode. Mestna policija bode tedaj ostro na to gledala, da potisne vso drhal iz mesta, kteri v mestu ne gré stanovanje, in treba je, da se kakor koli napravi štacunarsko čuvajstvo. Če pa morebiti kdo abotno misli, da se poprej, ko je cesarska oblast imela policijo v rokah, ni zgodilo kaj tacega, naj si dá stare policijske akte odpreti, pa bo videl, kaj je tudi v prejšnjih časih bilo. Sedanji čas pa so okoliščine že bolj za to napravljene, da se klati potepuhov in nevarnih ljudí po svetu, in še več jih bode čez zimo.

— V praznovanje godú presvitle cesarice Elizabete napravi opravilni odbor tukajšnje otročje bolnišnice, kteri je cesarica najviša zavetnica, 19. dne t. m. dopoldne ob 10. uri sv. mašo v križanski cerkvi; zvečer je v slovesno razsvitljenem gledišču igra s polovico čistega dohodka na korist bolnišnici.

— Gospod, ki je bil 6. dne t. m. v Veroni, kjer je avstrijska vlada sprejemala ponudbe (oferte) za kup pšenične moke, ki je bila za našo armado v vojski na Laškem pripravljena, nam je pravil, da pšeničine moke (rženo ohrani vlada za svoje potrebe) je ondi bilo 70.000 cent. v 50.000 žakljih na prodaj postavljene; hranjena je v 7 velicih cerkvah in v pokritih prostorih velikega pokopališča. Sliši se, da je ponudba dunajske kreditnice (Creditanstalt) najugodnejša in da ona dobi moko, se ve, da vendar po taki ceni, ktera državi kaže veliko zgubo, kakoršnjo tudi ima pri prodaji konj in drugih rečí.

— Osnoval se je tukaj začasni odbor za ustanovljenje dramatičnega društva, ktero naj bi obsegalo vse slovenske pokrajine. Odbor dela marljivo, tako, da se pravila tega društva kmalu predložijo c. k. namestništvu. Za razvitek narodni kaj imenitna osnova bode gotovo mnogim željam vstregla. Prihodnjič kaj več o tej vse hvale vredni osnovi.

— Zadnji „Sokolski shod" pri Virantu je bil kakor prejšni prav mikaven. Gosp. Valenta, kot ravnatelj večera, je veliko gradiva vsake baže sestavil; vsaka točka bila je namenjena oživiti národni duh in je svoj namen tudi dosegla, kajti tako navdušeno se je nazoča množica gibala, da je vsacemu srce veselja igralo. Dika večera pa je bil gosp. Drašler, ki je s predstavo „Snubača" svojo gledišćino umetnost zopet prezvrstno skazal. Prihodnji shod vodi on.

— Naši mladi Slovenci napravili so preteklo nedeljo v gostilnici tukajšne kazine večerno razveseljevanje z vojaško godbo. Prav dobro se je vse vršilo, če ravno na ptuji zemlji, in toliko je bilo gostov, da veliki prostori niso mogli sprejeti vseh prihajajočih. Pri „Slonu" bati se jim je bilo, da oče krčmar v svoji „sveti jezi" še kakega Slovenca ne postavi pred prag. Tako se je ošabnost kmalu splačala.

— *(Na zdravje!)* Danes se je zopet začela telovadska šola Sokolova. Vabimo vso ljubljansko mladež, sosebno dijake, naj se je obilo udeležujejo. Oglasi se, kdor želí vstopiti, lahko vsak dan popoldne ob 5. uri v telovadskih prostorih Sokolovih (v Frelihovi hiši na dunajski cesti). Vhodnina znaša 50 kr. na mesec, pa bi se dala znižati, nekterim tudi celó opustiti, ako se oglasi primerno število učencev. — Brezplačna nedeljska šola za rokodelce pa se prične dné 18. t. m. in se oglašajo rokodelski pomočniki ob 11. uri zjutraj, učenci pa ob 4 popoldne.

V Ljubljani dné 12. novembra 1866.

Odbor „Južnega Sokola."

— *(Odgovor.)* Znano je, da je kemija djanska vednost, pri kteri so besede le lupina, in toraj le malo zdajo; jedro pa so mnoge poskušnje (eksperimenti), ki vse očividno razjasnijo. Te pa potrebujejo mnogo časa; čas ene same ure na teden, kakor je odmerjen v nedeljski obrtniški šoli, je pa celó prekratek za pričetek in izpeljavo izdatnih poskušinj, kakor so pri tem poduku potrebne. Le učitelj, ki kemijo celi teden učí, more mnogo tistega, kar je med tednom napravil in rabil, še za nedeljski poduk prihraniti, in tudi o priložnosti še marsikaj posebno za obrtniški poduk pripraviti. In tako previden more on v nedeljo brez zamude poduk s primernimi poskušnjami začeti, v kratkem času ene ure precej razložiti in pojasniti, in tako napredovati, da v enem letu obrtnikom saj najvažneje članke kemije djansko pojasni, kar pa drug učitelj, ki nima med tednom priložnosti, potrebnih rečí predpripraviti, nikakor dognati ne more. — Toraj sem jaz sam prosil gospoda vodjo naše realke in gospoda Hainza, naj tudi v nedeljski šoli kemijo učí. V to mojo prošnjo sta pa le nerada, in le zavolj zgoraj naštetih nagibov, dovolila. Prosim, naj bode to pojasnjenje odgovor na vprašanje v 31. listu letošnjih „Novic." M. Peternel.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Presvitli cesar je po potovanji svojem na Českem, Marskem in doljnji Avstrii prišel 9. dne t. m. nazaj na Dunaj. — Sodniške preiskave o napadu na življenje cesarjevo v Pragi, zavoljo kterega je krojač Pust na sumu, segajo čedalje dalje; tudi na Dunaji je bilo nekoliko oseb zaslišanih; zato tudi Angležž Palmer, o kterem se pravi, da je odvrnil strel, mora ostati v Pragi; pravijo, da ga v kavarne in povsod od deleč sledí policijsk uradnik. — Kmalu po zadnjič omenjenem ministerskem programu, ki ga je razglasila „Wien. Abendp.", sta stopila še dva ministerska programa na

beli dan; eden izvira od ministra državnega denarstva, v kterem se razodevajo misli, kako bi se država če tudi ne hipoma, saj sčasoma rešila iz denarnih stisek; misli so dobre in vsak Avstrijan mora želeti, da se izpolnejo; al pri vsacem ministru denarstva veljá prislovica: minister denarstva obrača, drugi ministri pa obrnejo. Drugi važni program novega ministra za vojaštvo je ta, ki obeta važne premembe o vojaštvu (soldaščini). Glavne stvari te premembe so, da vprihodnje vsak mora vojak biti, služba v linii pa ima biti krajša, in osnuje se deželna bramba povsod; nihče se ne bo mogel odkupiti od vojaščine in namestnika postaviti; ob času mirú se bo veliko vojakom odpust (urlaub) dajal; napravile se bojo šole za oficirje, da se kaj zdatnega naučijo; kdor bo hotel višo službo doseči, se bo moral podvreči ostri preskušnji; le kdor po vednosti svoji, ne pa samo po stanu, zasluži višo službo, naj jo dobí, in v pokoj naj se spuščajo le taki, ki so res vredni mirovíne; gospodarstvo pri nakupovanji orožja, obleke, hrane itd. bode drugačno; vse od konca do kraja ima prešiniti pomlajeni duh, da armada dobí sposobne častnike in voditelje, pa se vrh tega tudi državi prihrani stroškov. Na vrat na nos pa se ne more vse izpeljati, ker blizo 4000 oficirjev, ki jih je zdaj čez potrebo, se more le polagoma razvrstiti. Vsi časniki so sprejeli ta pravila z velikim zadovoljstvom. — Sicer je sedaj vsa pozornost obrnjena na deželne zbore, ki se prihodnji pondeljek začnó povsod; najbolj radoveden pa je vès svet na to, kaj bode počel deželni zbor v Peštu in kaj zbor v Zagrebu. Kar je Deakova stranka čula program ministerski v dunajskem vladnem časniku, zopet glavo po konci nosi, ker ima ministerstvo za sebe; levica peštanskega zbora pa se je razkrstila z Deakovci, češ, da oni delajo zoper samostalnost domovine, ktero levica hoče braniti do zadnje sape. Če že Deakovci nočejo nič vedeti od 42. oddelka hrvaškega sklepa od leta 1861., kteri varuje samostalnost trojedne kraljevine, Hrvatom levíca še te trohice ne privošči; na vsaki način bi tedaj morali Hrvati podložni biti ogerskemu ministerstvu! Zato bojo vsi Slovani (razun Poljakov) in vsi resnični prijatli Avstrije tesnega srca gledali tudi v Zagreb, kako bojo ondašnji zastopniki naroda branili samostojnost; njim pa bojo po svoje prikladali tudi Srbi na Ogerskem in Erdeljci, da se magjarskemu narodu, ki šteje le 4 milijone glav, pa hoče gospodovati polovico Avstrije, razruši njih autopija, ki tudi nas druge, ki smo nekdaj bili pritiklina nemškega bunda, žrtvuje na novo oživljenemu Schmerlingovemu ožjemu reichsrathu. In tega se je zdaj toliko bolj bati, ako je res, kar časniki „Czas“ in drugi pravijo, da novi minister Beust dvalizem le toliko razvezuje, da bi Poljaci bili samostalni. Iz vsega tega se lahko sprevidi, kako važni bodo za nas vse in tedaj za Avstrijo prihodnji deželni zbori. — 24, 25 in 26 dne t. m. je v Zagrebu narodna svetkovina v slavo neumrlega bana hrvaškega Nikola Zrinskoga. Velika služba božja, gledišćina igra, veliki obed v gostilnici (na novem trgu se bo pekel cel vol in delil se med ljudstvo tudi kruh z vinom), veliki koncert obeh pevskih društev in naposled ples, kterega bo ob polnoči sklenila popotnica, ktera je bila po razpisu obdarovana s 10 cekini v zlatu.

Iz Gorice. 19. novembra je začetek šolskega leta v Gorici.

V imenu direkcije gimnazijške:
Marušic.

Račun dohodkov in stroškov za Slomšekov spominek.

Skupnina prejšnjega računa: 2169 gold. 91 kr. dva cesarska zlata, 3½ križ. tol., in 8 dvajs. — Dalje so darovali gg.: Kožuh M., dekan 2 gld., Jereb M., Gašparin Vil., kaplana, Ažman Ivan, vodja, vsi v Kočevji, Judnič I., župnik v Polomu, po 1 gold. — Razpotnik A., stolni korar, 10 gold. Rečicky Al. konsist. svet. oba v Celovcu, 5 gld. Člani Mariborske čitalnice 10 gold. Skupnina vseh dohodkov 2200 gld. 91 kr. Za poštnino je stroškov 33 kr., tedaj še ostane čistih dohodkov mesca sept. 2200 gl. 58 kr., dva cesarska zlata, 3½ križ. tolar. in 8 dvajsetic.

Opazka. Imena dariteljev prejšnjega računa: V Idrijski dekanii so darovali; Kovačič J., dekan v Idriji, 5 gl. Majnik J., žup. v Žireh, Svetličič Fr., žup. v Godoviču, Močnik Franc, žup. v spod. Idriji, po 2 gl. — Gregorič Ig., Jakič A., oba duh. pom. v Idriji, Gorišek Fr., kapl. v Žireh, Germ J., kapl., Šoklič J., kapl., oba v spodnji Idriji, Rome Ig., župnik v Ledinah, Aleš L., vikar v Černem verhu, Osana, kapl. ravno tamo, Bergant Fr., lokalist na Vojskem, Aicholcer Vojteh, gorski duhoven, Pivk Jan., proviz. v Zavratcu, po 1 gld. V Videmski dekaniji: Rejc Ant. v Videmu, dr. Razlag v Brežcah po 5 gl.; Otorepec v Brežcah, Sternad M. v Videmu, Sever Jož. v Piščah po 3 gl. Mihelin v Sromli, Romar Ferd. v Piščah; Span Ant. v Artiču, Vihar Filip v Sromli, Geršak Vinc. ravno tam, Unuk Štef. v Poli, Lah Jož. v Artiču, Kromperger Mart. v Dobovi, Novak J. v Brežcah, Smolič Fr. v Dobovi, Veble Mart v Kapelu, Zabukovšek Jože v Bizelji, Rakoše Mih. ravno tam, Kalint Fr. v Rajhenbergu, Zupančič Franc v Koprivnici, Bizjak ravno tam, Jeraj Mih. v Rajhenbergu, Burja Fr. v Severvi, Valter Fr. ravno tamo, po 2 gl., Pirkmajer J. pri sv .Lenardu, Francoz v Vidmu, dr. J. Mencinger, Tomšek Ivan, Vidrič L., Krašovic Emil, P. Celsus Novak, P. Gilbertus Gravelj, P. Filip Flies, vsi v Brežcah, po 1 gold. Kužnik Jak. 15 kr., Neimenovan 35 kr., oba v Brežcah.

V Mariboru 1. oktobra 1866.

Dr. Matija Prelog, denarničar.

Listnica vredništva. G. F. Z: Butelj-Midas predebel! — Gosp. V. L. Odgovor je vredništvo „Tovarša“ rado sprejelo.

Milodari. Lenčika Petkovšekova iz Pazna za Hotedrščane 3 gold. Nježa Žitnikova za pogorelce v Hotederšičah 40 kr. in za pogorelce na Volčah 40 kr.

Kursi na Dunaji

13. novembra 1866 — **v novem denarji.**

Državni zajemi ali posojila.	
5% obligacija od leta 1859 v novem dnar. po 100 g. g.	—.—
5% nar posojilo od l. 1854 „	61 50
5% metalike . . . . „	59.45
4½% „ . . . . „	55.65
4% „ . . . . „	49.50
3% „ . . . . „	41.00
2½% „ . . . . „	54.50
1% „ . . . . „	—.—
Obligacije zemlišn. odkupa. (po 100 gold.)	
5% doljno - avstrijanske g.	82.35
5% ogerske . . . . . „	70.50
5% hrvaške in slovanske „	70.00
5% krajnske, štajarske, koroške, istrijanske . „	82.00
Državni zajemi z lotrijami.	
Zajem od leta 1860 . . . „	79.60
„ „ „ 1860 petink. „	87.25
„ „ „ 1839 . . . „	151.—
„ „ „ 1839 petink. „	134.25
5% narodni od leta 1854 „	66.40
Dohodkine oblg. iz Komo „	15.50

Druge obligacije z lotrijami.	
Kreditni lozi po g. 100 . g.	72.50
4½% Tržaški lozi po 100 „	108.00
5% Donavsko-parabrodski po g. 100 . . . „	80.50
Knez Esterhazy. po g. 40 „	—.—
Knez Salmovi po g. 40 „	27.50
Knez Palfyovi po g. 40 „	21.00
Knez Claryovi po g. 40 „	24.—
Knez St. Genoisovi po g. 40 „	23.—
Knez Windischgräz. po g. 20 „	18.50
Grof Waldsteinovi po g. 20 „	19.—
Grof Keglevičevi po g. 10 „	12.—
Budimski . . po g. 40 „	23.—
Denarji.	
Cesarske krone . . . g.	14.07
Cesarski cekini . . . „	6.09
Napoleondori 20 (frankov) „	10.20
Souvraindori . . . „	10.09
Ruski imperiali . . . „	10.49
Pruski Fridrikdori . . „	9.06
Angležki souvraindori . „	10.09
Louisdori (nemški) . . „	—.—
Srebro (ažijo) . . . . „	127.—

Žitna cena

v Ljubljani 10. novembra 1866.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 6 fl. 40. — banaške 6 fl. 84. — turšice 3 fl. 78. — soršice 4 fl. 65. — reží 4 fl. —. — ječmena 2 fl. 60. — prosa 2 fl. 50. — ajde 3 fl. 20. — oves 1 fl. 80.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.